

Makthavarna slapp de svåra frågorna i Agenda

Svenska Dagbladet den 7 februari 2023

SVT:s "Agenda" den 5 februari ägnades åt Hybrit och satsningarna i Norrland på så kallad grön omställning. Vi har i mer än 20 artiklar i Ekonomisk Debatt, SvD och andra ledande tidningar belyst flera problem med dessa investeringar och ställt ett antal frågor som förblivit obesvarade.

Därför är det välkommet att SVT ägnar ett helt program åt att diskutera vad som har kallats för den största satsningen i svensk industri-historia. Tyvärr blev programmet ännu en övning där makthavare – såväl ministrar som företags-ledare – slapp svara på de verkligt obekväma frågorna. Låt oss därför peka på några av de elefanter som fick stå orörda kvar i rummet.

Vd:arna för SSAB, Northvolt och Holmen fick stå som representanter för näringslivet. Var fanns de norrländska företag som måste lägga ner på grund av att Northvolt drivit upp lönerna till artificiellt höga nivåer genom sin megaetablering?

Hybritprojektet drivs av två helt statliga bolag (LKAB och Vattenfall) samt det av LKAB kontrollerade företaget SSAB. Tre statligt ägda eller kontrollerade bolag, som disponerar mångmiljard-vinster och har kassor på tiotals miljarder som hade kunnat delas ut till staten och användas till andra samhälls-problem, vill nu ha 5 miljarder från Energi-myndigheten i bidrag bara för att genomföra en mindre etapp i Hybrit-projektet. Utöver detta får man stora EU-bidrag. Är detta en rimlig prioritering av de pengar som tillhör svenska folket?

En stor del av programmet användes till att diskutera tillstånds-processer. SVT struntade därmed i att problematisera huruvida projektet alls bör genomföras. Det framstod under samtalet som att landbaserad och havsbaserad vindkraft i Norrland kan lösa Hybrits elbehov. Det ofantliga elbehovet lyckades man reducera till att SSAB:s vd Martin Lindqvist behövde svara att bolagets elbehov för fossilfritt stål "bara" uppgick till omkring 4 terawattimmar.

Ingen korrigerade fokus för debatten och påtalade att den största delen av elanvändningen är knuten till statliga LKAB, som ska använda 70 terawattimmar för att göra järnsvamp. Detta, och de totala elbehoven i norr på uppåt 100 terawattimmar, är förstås de relevanta kvantiteterna som behöver diskuteras. Här slapp även energi- och närings-minister Ebba Busch (KD) att svara på några verkligt jobbiga frågor. Låt oss därför ställa några av dessa.

Kan en sådan expansion av det svenska elsystemet mötas av intermittenta energislag som vindkraft? 100 terawattimmar är väsentligt mer än hela Finlands nuvarande elkonsumtion och mer än tre gånger Danmarks elkonsumtion.

All denna vindkraft skulle kräva tusentals kraftverk, som gemensamt skulle ta motsvarande tre Öland i anspråk. Havsbaserad vindkraft har hittills aldrig byggts i hav där isen ligger tjock stora delar av året. Var ska dessa vindsnurror stå? Är de förenliga med samernas renhållning och djurlivet i Norrland?

Hur många hundra miljarder med tillhörande nätutbyggnad kommer dessa kraftverk att kosta? Om koldioxid-utsläppen för transport, installation, betong, kablage med mera inkluderas i

Hybrit-projektet, hur påverkas då klimat-nyttan? Redan innan dessa kostnader inkluderas finns det väsentligt billigare och mindre riskabla sätt att sänka koldioxid-utsläppen såväl i Sverige som globalt.

Lönsamheten för de enorma investeringarna i vindkraft, nät, vätgas-framställning och industri-anläggningar, för att inte tala om infrastruktur, bostäder och offentlig service för den planerade inflyttningen, står och faller med att vätgasstål-projekten blir framgångsrika. I praktiken handlar det om att sätta tilltro till att en viss ännu kommersiellt obevisad teknologi för att producera fossil-fritt stål kommer att fungera och bli så lönsam att den kan bära alla investeringarna. Projekten ska dessutom i huvudsak genomföras av statliga företag som knappast är kända för att vara duktiga på affärer och som kommer att möta knivskarp konkurrens från resten av världen i form av otaliga tungt subventionerade projekt.

Vintern 2022/23 har Norrland i perioder drabbats av elpriser som tidigare bara fanns i södra Sverige. Hur påverkas Sveriges konkurrens-kraft när hela landet möter samma elpriser som Skåne? Hur påverkas närings-livet i Norrland? Hur påverkas den existerande massa- och pappers-industrin som väger så tungt i svensk export?

Om vindkraften expanderar till att utgöra en allt större andel av Sveriges elproduktion kommer elsystemet att bli alltmer instabilt. Svenska Kraftnät konstaterar att vi nu har ett så svagt elnät i södra Sverige att vi tvingas att bryta mot EU:s regler för att kunna undvika roterande nedsläckning. Södra Sverige har i dag den sämsta försörjnings-tryggheten för el i hela EU. Vad blir konsekvenserna för det svenska elsystemets tillförlitlighet om upp mot hälften av all elektricitet ska komma från vindkraft?

Toppolitiker och företagsledare har gömt sig bakom vaga ordalydelser om att "vi kan inte vänta" eller att "den gröna omställningen är nödvändig". Genom att inte låtsas om problemen och de verkliga kostnaderna för miljön och väljarna har de kunnat plocka enkla poäng, inte minst då varken media eller forskare vågat ifrågasätta ett projekt av sådan magnitud.

Jan Blomgren

Magnus Henrekson

Christian Sandström